

BİR EĞİTİM PROGRAMI GELİŞTİRME VE DEĞERLENDİRME SÜRECİ: ORTAÖĞRETİM KIZ ÖĞRENCİLERİ İÇİN “GENİTAL HİJYEN” EĞİTİM PROGRAMI

Ayşe KOYUN¹, Funda ÖZPULAT², Şevkat BAHAR ÖZVARİŞ³

ÖZET

Çalışmanın amacı, kız öğrencilerin genital hijyenle ilgili uygulamalarını değerlendirerek eğitim ihtiyaçlarının saptanması ve bu ihtiyaçlar doğrultusunda geliştirilen ve verilen eğitimin değerlendirilmesidir. Tanımlayıcı tipte yapılan çalışma, Akşehir’de bir kız meslek lisesinde yürütülmüştür. İhtiyaç saptama çalışması 570 öğrenci üzerinde, genital hijyen eğitimi, iki oturumda toplam 40 öğrenci (20+20) üzerinde gerçekleştirilmiştir. Eğitimin değerlendirilmesi için eğitim sonunda uygulanan son test puanları kullanılmıştır. Veriler, SPSS-17 istatistik programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Genital hijyen eğitimine katılan öğrencilerin yaş ortalamaları 16.1±0.6’dır. Eğitim sonrasında tüm öğrencilerin pamuklu iç çamaşırını kullanmayı düşündükleri, her gün iç çamaşırını değiştirmeyi düşünenlerin oranının %72.5’e yükseldiği tespit edilmiştir. Eğitim sonunda öğrencilerin tamamı perine temizliğinin önden arkaya doğru tek seferde yapılması gerektiğini doğru bulmuştur. Eğitim sonunda menstruasyon döneminde her gün banyo yapmayı düşünenlerin oranı %90’a, ayakta banyo yapmayı doğru bulan öğrencilerin oranı %100’e yükselmiştir. Eğitim öncesi ve sonrası arasında el yıkama alışkanlığının tuvaletten önce ve sonra olması gerektiğini düşünme, pamuklu iç çamaşırını kullanma, perine temizliğinde su ve tuvalet kağıdı kullanma, menstruasyon döneminde banyo yapma ve hijyenik ped imha yöntemi seçiminde istatistiksel açıdan anlamlı fark olduğu saptanmıştır (p<0,05). Verilen eğitiminin öğrencilerin genital hijyen konusundaki bilgi ve düşüncelerini olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Genital Hijyen, Kadın, Sağlık Hizmetleri

¹ Öğr. Gör., Selçuk Üniversitesi Akşehir Kadir Yallagöz SYO,

² Öğr. Gör., Selçuk Üniversitesi Akşehir Kadir Yallagöz SYO,

³ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı AD.

İletişim/ Corresponding Author: Funda Özpulat

Tel: +903328130572 **e-posta:** funda-ozpulat@hotmail.com

Geliş Tarihi / Received : 01.03.2013

Kabul Tarihi / Accepted : 22.07.2013

TRAINING PROGRAM DEVELOPMENT AND EVALUATION PROCESS: SECONDARY EDUCATION FOR GIRL STUDENTS "GENITAL HYGIENE" EDUCATION PROGRAM

ABSTRACT

The purpose of this study, secondary school female students to evaluate their hygienic practices related to identification of training needs and in accordance with these requirements is to evaluate the training developed and provided. Made this descriptive study was conducted at vocational high school girl in Akşehir. Needs assessment study was conducted on 570 students. Genital Hygiene Education, a total of 40 students in two sessions (20 +20) have been performed on. Applied for the evaluation of educational training and post test scores are used at the end. Data were analyzed using SPSS-17 statistical program. Genital hygiene education to the students' average age 16.1 ± 0.6 years. After training, all students were considering using cotton underwear, underwear every day, consider changing the rate of 72.5% of those to have been found to increase. All of the students of education from the front to the back of perineal cleaning should be done at one time have been found correct. Menstrual period at the end of training each day in 90% of those who think taking a bath, foot bath to find the correct ratio of students increased to 100%. Education before and after between the hand-washing habits of the toilet before and after should be thinking, cotton underwear use, perineal hygiene, water and toilet paper use, menstrual period, bathing and sanitary napkin disposal method in the selection of a statistically significant difference was found ($p < 0,05$). Genital hygiene education and the students' knowledge about genital hygiene was found to positively affect their thinking.

Key Words: Genital Hygiene, Women, Health Services

GİRİŞ

Yaşamı boyunca sürekli gelişim ve değişim süreci içinde olan insan, bu değişim süreci içinde değişik dönemlerden geçmektedir. Bu dönemlerden birisi de adölesan dönemdir. Adölesan dönem, çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemi olarak kabul edilmekte ve değişim sürecinin en önemli evresini oluşturmaktadır. Bu dönemde fiziksel, psikolojik, cinsel büyümeye ve gelişmeye yönelik değişimler yaşanmaktadır (1).

Dünya nüfusuna baktığımızda yaşayan her beş kişiden biri “ergen”dir (2). Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2008’e (TNSA-2008) göre, nüfusumuzun %17.3’ünü 15–24 yaş arası genç nüfus (yaklaşık 13 milyon) oluşturmaktadır (3). Bu kadar geniş bir nüfusa sahip olan gençler birçok yeni norm, değer ve yaklaşımı benimseyerek davranışlarına yansıtmakta ve bu davranışlar da zaman içinde çeşitli faktörlerden etkilenmektedir. Bireysel hijyen davranışları da bireyin inançları, değerleri, alışkanlıkları, beden imgesi, sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri, bilgi düzeyi, bireysel tercihler, hastalıklar ve fizyolojik periyotlar (menstruasyon, gebelik, lohusalık v.b.), ailesel özellikler, yaşanan ortamın fiziksel ve sosyal özellikleri gibi pek çok faktörden etkilenmektedir (4). Özellikle genital sağlık ve hijyen ile ilgili konular bir çok toplumda ayıp, yasak kabul edilmekte; yanlış bilgi ve uygulamalar, duygu ve düşüncelerin paylaşılabilmesi gibi nedenlerle ciddi üreme sağlığı sorunlarına yol açmaktadır. En sık görülen üreme sağlığı sorunlarından biri de genital enfeksiyonlardır. Genital enfeksiyon açısından kişisel bazdaki risklere baktığımızda ise başta hijyen eksikliği olmak üzere, tuvalet sonrası genital bölge temizliğinin uygun bir şekilde yapılmaması, el yıkama alışkanlığının olmaması, vajinal lavaj yapılması, uygun iç çamaşırı kullanılmaması, menstruasyon sırasında hijyene yeterince dikkat edilmemesi, doğumların sağlıklı koşullarda gerçekleştirilmemesi ve düşüklerin adeta bir aile planlaması yöntemi olarak kullanılması gibi risk faktörleri karşımıza çıkmaktadır. (5).

Ülkemizde 2007 yılında yapılmış olan Türkiye Gençlerde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması sonuçlarına göre, gençlerin %96.3’ü üreme ve cinsel sağlık hizmeti sunulmasını olumlu karşılarken; gençlerin yarısı bu hizmetin okul tarafından verilmesini istemiştir (6). Sağlıklı bir toplum için önemli bir yatırım olan kadın sağlığının korunması ve geliştirilmesi, kadınların kendi sağlıkları konusunda daha fazla sorumluluk almaları ile mümkün olabilir. Kadınlara bu sorumlulukların kazandırılması ve doğru hijyen davranışlarının öğretilmesi için en önemli görev, sağlık ekibi içinde hemşirelere düşmektedir. Hemşireler düzenledikleri eğitim programları ile toplumdaki adölesan çağıdaki genç kızları ve

kadınları eğiterek doğru sağlık davranışlarını öğretebilir, sağlığın korunması ve geliştirilmesine katkı sağlayabilirler. Bu eğitimler sonucunda doğru hijyen davranışlarının kazandırılması ile genital enfeksiyonların yaygınlığı ve tekrarlama olasılığı ortadan kaldırılmış olacaktır (7).

Bu çalışmanın amacı, ortaöğretim kız öğrencilerinin genital hijyenle ilgili uygulamalarını değerlendirerek eğitim ihtiyaçlarının saptanması ve bu ihtiyaçlar doğrultusunda geliştirilen ve verilen eğitimin değerlendirilmesidir.

MATERYAL VE METOT

Tanımlayıcı nitelikteki bu çalışma, Akşehir’de bir kız meslek lisesi öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Veri toplama araçları olarak ön test ve son test kullanılmıştır. Hazırlanan anket formunun (ön test) ön uygulaması, eğitim grubu olacak öğrencilerin dışında kalan ve basit rastgele örnekleme yöntemiyle seçilmiş 15 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Ön uygulamadan sonra gerekli düzeltmeler yapılarak, öğrencilerin yaşına ve eğitim düzeyine uygun bir biçimde ön teste son hali verilmiştir.

Ön test, öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini, genital hijyene ilişkin mevcut bilgi, tutum ve davranışlarını saptamaya yönelik, literatüre dayalı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanmış ve toplam 25 çoktan seçmeli sorudan oluşturulmuştur. Eğitim sonrası bilgi düzeyinin saptanması için kullanılan son test ise ön teste paralel hazırlanan 17 sorudan oluşmaktadır.

Okul yetkilileri ile görüşülmüş, öğrencilerin genital hijyen konusundaki bilgi eksiklikleri değerlendirilmiş, kurumdan ihtiyaç saptama çalışması ve sağlık eğitimi için yazılı izin alınmıştır. 3-7 Mayıs 2010 tarihleri arasında okul öğrencilerine araştırma hakkında bilgi verilmiş, araştırmaya katılmayı kabul eden ve onamları alınan (genital hijyen eğitimi verilecek öğrencilerin dışındaki) 570 öğrenci üzerinde ihtiyaç saptama çalışması yürütülmüştür. Daha sonra ihtiyaca uygun olarak hazırlanan Genital Hijyen Eğitimi, 11 Mayıs 2010 tarihinde iki oturumda toplam 40 öğrenci (20+20) üzerinde gerçekleştirilmiştir. Eğitim öncesinde öğrencilere ön test ve son test formları dağıtılmış, formlar hakkında bilgi verilmiş, öğrencilerden ilk önce ön testi doldurmaları istenmiştir. İki grup öğrencilerinin birbirleriyle etkileşimi engellenerek, sabah oturumları 9:00-11:30, öğleden sonra oturumları ise 13:00-15:30 saatleri arasında yapılmış ve bir eğitim programı iki buçuk saat sürmüştür. Amaca uygun konular interaktif eğitim teknikleri (demonstrasyon, role-play, soru-cevap, beyin

fırtınası) kullanılarak, Tablo 1’de verilen eğitim programına göre ders işlenmiştir. Eğitimin sonunda her katılımcıdan eğitim programını değerlendirmeleri istenmiş ve eğitim programı ile ilgili eleştirileri alınmıştır. İçeriğe uygun etkinlikler sona erdikten sonra öğrencilerden son testi doldurmaları istenmiştir. Katılımcılar formu yanıtladıktan sonra sorular üzerinde tartışılmıştır. Eğitim programı verilerinin analizinde SPSS-17 istatistik paket programı kullanılmış; Kikare ve Mc-Nemar önemlilik testlerinden yararlanılmıştır.

Bu çalışma Helsinki Deklarasyonu Prensipleri'ne uygun olarak yapılmıştır.

BULGULAR

I. İhtiyaç Saptama Çalışmasına İlişkin Veriler

Genital hijyen konusunda gereksinimlerin belirlenmesi için Akşehir’de bir kız meslek lisesinde araştırmaya katılmayı kabul eden 570 öğrenci üzerinde ihtiyaç saptama çalışması yapılmıştır. Buna ilişkin veriler Tablo 2’de verilmiştir.

İhtiyaç saptama çalışmasına katılan öğrencilerin yaş ortalamaları 16.2 ± 1.1 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin %32.8’i 1. sınıf, %28.6’sı 2. sınıf, %25.8’i 3. sınıf, %12.8’i 4. sınıf öğrencisidir. Hijyen alışkanlıkları incelendiğinde, öğrencilerin %54.6’sı hem tuvaletten önce hem de sonra ellerini yıkarken, %24.2’si yalnızca tuvaletten sonra ellerini yıkamakta, %83.2’si 2-3 günde bir banyo yapmakta, %70’i pamuklu iç çamaşırını kullanmakta, %22.3’ü yalnızca banyo yaptıktan sonra iç çamaşırını değiştirmektedir. Perine bölgesini temizleme (taharetlenme) alışkanlıkları incelendiğinde, öğrencilerin %59.6’sının önden arkaya doğru tekrarlayarak, %27.4’ünün arkadan öne doğru perine temizliği yaptığı belirlenmiştir. Öğrencilerin %10.9’unda vajinal akıntı sorunu mevcut olup, %27.4’ü yaşadığı genital sorunlarını ya önemsememekte ya da kimseye söyleyememekte, %58’i yaşadığı genital sorunlarda büyüklerine danışmakta, tıbbi yardım aldığını belirtenler ise öğrencilerin sadece %14.6’sını oluşturmaktadır (Tablo 2).

Tablo 1. Eğitim Programı (Sabah Oturumu İçin)

Süre	İçerik	Amaçlar/Kazanımlar/Hedefler/Aktiviteler	Eğitim Yöntemleri	Araç-Gereçler
1.Oturum 09.00-09.30	Açılış ve olumlu eğitim ortamının başlatılması Öğrencilerin beklentilerinin saptanması Eğitim amaçlarının ve hedeflerinin açıklanması Eğitim öncesi bilgi düzeyinin saptanması Eğitim programının açıklanması	Açılış ve tanışmanın yapılması Öğrencilerin beklentilerinin saptanması Eğitim amaçlarının ve hedeflerinin açıklanması Eğitim öncesi bilgi düzeyinin saptanması Eğitim programının açıklanması	Sunum Soru-cevap Eğitim öncesi soru formunun doldurulması	Data Show Powerpoint sunumu Laser ışık kaynağı Eğitim öncesi soru formu
2.Oturum 09.40-10.10	Ergenlik Hormonal değişiklikler Kadın üreme organlarının anatomik yapısı Ergendeki fiziksel ve psikolojik değişiklikler	Oturum Özeti: Ergenlik, ve ortaya çıkan değişiklikler, kadın anatomisi hakkında bilgi verilir. Bu oturum sonunda öğrencilerin; Ergenlikte ortaya çıkan hormonal değişiklikleri açıklayabilmeleri Kadın üreme organlarının anatomisini çizebilmeleri Ergenlikteki fiziksel değişiklikleri açıklayabilmeleri hedeflenmektedir.	Sunum Soru-cevap Beyin Fırtınası	Data Show Powerpoint sunumu Laser ışık kaynağı
3. Oturum 10.20-10.50	Adet görme Ped kullanımı Genel hijyen kuralları Genital enfeksiyonların kadın sağlığına etkileri	Oturum Özeti: Adet görme mekanizması, nedenleri ve bu dönemde dikkat edilmesi gereken noktalar vurgulanarak genel hijyen kuralları açıklanır. Genital enfeksiyonların kadın sağlığına olan etkileri açıklanır. Bu oturum sonunda öğrencilerin; Adet görme döngüsünü açıklayabilmeleri, Normal ve anormal akıntı özelliklerini açıklayabilmeleri, Genel hijyen kurallarını anlatabilmeleri sağlanacaktır. Genital enfeksiyonların kadın sağlığına etkilerini açıklayabilmeleri gerekmektedir.	Sunum Soru-cevap Demonstrasyon	Data Show Powerpoint sunumu Laser ışık kaynağı
4. Oturum 11:00-11:30	Role play gösterimi Eğitim sonu bilgi düzeyinin saptanması	Oturum Özeti: konu ile ilgili role play gösterimi yapılacak ardından katılımcıların eğitim sonu bilgi düzeyleri saptanacaktır.	Role play Demonstrasyon Eğitim sonrası soru formunun doldurulması	Eğitim sonrası soru formu

Tablo 2. İhtiyaç Saptama Çalışmasına Katılan Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özellikleri, Hijyen Alışkanlıkları ve Yaşadıkları Genital Sorunları

	<i>n</i>	%
Yaş		
ortalama \pm SD=16.2 \pm 1.1		
Sınıf		
1	187	32.8
2	163	28.6
3	147	25.8
4	73	12.8
El yıkama alışkanlığı		
Tuvaletten önce	15	2.6
Tuvaletten sonra	138	24.2
Tuvaletten önce ve sonra	311	54.6
Diğer	106	18.6
Banyo yapma sıklığı		
Her gün	28	4.9
2-3 günde bir	474	83.2
Haftada bir	66	11.6
İki haftada bir	2	0.4
İç çamaşırı türü		
Pamuklu beyaz	172	30.2
Pamuklu renkli	227	39.8
Sentetik Naylon	38	6.7
İpek	19	3.3
Fark etmez	114	20.0
İç çamaşır değiştirme sıklığı		
Hergün	138	24.2
2-3 günde bir	271	47.5
Banyodan sonra	127	22.3
Kirlendiğinde	25	4.4
Diğer	9	1.6
Perine temizliği şekli		
Önden arkaya bir kez	60	10.5
Önden arkaya tekrarlayarak	340	59.6
Arkadan öne	156	27.4
Rastgele	14	2.5
Menstruasyon dönemlerinde banyo sıklığı		
Yapmıyor	20	3.5
Bazen yapıyor	265	46.5
Hergün yapıyor	186	32.6
Diğer	99	17.4
Yaşanılan genital sorunlar		
Yok	491	86.1
Kaşıntı	6	1.1
Yanma	8	1.4
Yara	3	0.5
Akıntı	62	10.9
Yaşadığım genital sorunları		
Önemsemiyorum	74	13.0
Büyüklerime danışıyorum	331	58.0
Tıbbi yardım alıyorum	83	14.6
Kimseye söyleyemiyorum	82	14.4
TOPLAM	570	100.0

II. Genital Hijyen Eğitimi Verilen Öğrencilere Ait Veriler

İhtiyaç saptama çalışmasına uygun olarak hazırlanan Genital Hijyen Eğitimi, 11 Mayıs 2010 tarihinde her oturumda 20 öğrenci olmak üzere iki oturumda (20+20) gerçekleştirilmiştir. Tablo 3'te genital hijyen eğitimine katılan öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri sunulmuştur.

Tablo 3. Genital Hijyen Eğitimine Katılan Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri

	S	%
Yaş ortalama \pm SD=16.1 \pm 0.6		
Annenin Öğrenim Durumu		
Okuryazar değil	3	7.5
İlkokul	30	75.0
Ortaokul	6	15.0
Lise	1	2.5
Annenin Çalışma Durumu		
Çalışıyor	5	12.5
Çalışmıyor	35	87.5
Babanın Öğrenim Durumu		
İlkokul	15	37.5
Ortaokul	17	42.5
Lise	6	15.0
Üniversite	2	5.0
Babanın Çalışma Durumu		
Çalışıyor	33	82.5
Çalışmıyor	7	17.5
TOPLAM	40	100.0

Genital Hijyen Eğitimi'ne katılan öğrencilerin yaş ortalamaları 16.1 \pm 0.6'dır. Öğrencilerin %75'inin annesi ilkokul mezunuyken, %42.5'inin babası ortaokul düzeyinde eğitime sahiptir. Ebeveynlerin çalışma durumu incelendiğinde, babaların %82.5'i çalışırken, annelerde bu oranın %12.5 olduğu görülmektedir (Tablo 3).

Tablo 4. Öğrencilerin Genel Hijyen Alışkanlıklarına Göre Ön Test –Son Test Cevaplarının Karşılaştırılması

	ÖN TEST		SON TEST	
	S	%	S	%
El Yıkama Alışkanlığı				
Tuvaletten sonra	5	12.5	-	-
Tuvaletten önce ve sonra	27	67.5	40	100.0
Diğer	8	20.0	-	-
El Yıkarken Kullanılan Madde				
Su	1	2.5	-	-
Su ve sabun	7	17.5	35	87.5
Su ve sıvı sabun	32	80.0	5	12.5
Banyo Yapma Sıklığı				
Her gün	2	5.0	17	42.5
2-3 günde bir	30	75.0	21	52.5
Haftada bir	7	17.5	2	5.0
Diğer	1	2.5	-	-
Tırnak Kesme Sıklığı				
Haftada bir	18	45.0	25	62.5
İki haftada bir	8	20.0	4	10.0
Uzadığında	14	35.0	11	27.5
TOPLAM	40	100.0	40	100.0

Genel hijyen eğitimine katılan öğrencilerin genel hijyen alışkanlıklarına göre ön test–son test cevaplarının karşılaştırılması Tablo 4’te sunulmuştur. El yıkama alışkanlığının tuvaletten önce ve sonra olması gerektiğini belirten öğrenciler %67.5 oranındayken, eğitim sonrasında öğrencilerin tamamının tuvaletten önce ve sonra ellerin yıkanması gerektiğini belirttiği görülmüş ve el yıkama alışkanlığında eğitim öncesi-sonrası arasında istatistiksel fark olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Eğitim öncesi öğrencilerin %17.5’i, eğitim sonrasında %87.5’i el yıkarken kullanılması gereken maddeye su ve kalıp sabun cevabı vermiş, su ve sıvı sabun cevabını verenlerin sayısı eğitim sonrasında %80’den, %12.5’e düşmüştür. Eğitim öncesinde 2-3 günde bir kez banyo yapan öğrencilerin oranı %75, her gün banyo yapan öğrencilerin oranı %5’tir. Eğitim sonunda, her gün banyo yapılabileceğini düşünenlerin oranı %42.5’e yükselmiş, 2-3 günde bir kez cevabını veren öğrencilerin sayısı ise %52.5’e düşmüştür.

Tablo 5. Öğrencilerin Genital Hijyen Alışkanlıklarına Göre Ön Test –Son Test Cevaplarının Karşılaştırılması

	<i>ÖN TEST</i>		<i>SON TEST</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
İç Çamaşır Türü				
Pamuklu	33	82.5	40	100.0
Diğer (Sentetik Naylon, İpek)	7	17.5	-	-
İç Çamaşır Değişirme Sıklığı				
Her gün	6	15.0	29	72.5
2-3 günde bir	25	62.5	10	25.0
Banyoda	7	17.5	1	2.5
Kirlendiğinde	2	5.0	-	-
İç Çamaşırının Temizliği				
Çamaşır makinesinde	35	87.5	22	55.0
Çamaşır suyuyla	2	5.0	2	5.0
Kaynatarak	1	2.5	16	40.0
Elde sabunla	1	2.5	-	-
Diğer	1	2.5	-	-
Perine Temizleme Sıklığı				
Her tuvaletten sonra	37	92.5	40	100.0
Miksiyondan sonra	2	5.0	-	-
Defekasyondan sonra	1	2.5	-	-
Perine Temizliği Yapılan Madde				
Suyla	12	30.0	1	2.5
Tuvalet kâğıdı ile	1	2.5	1	2.5
Su ve tuvalet kâğıdı ile	27	67.5	38	95.0
Perine Temizliği Şekli				
Önden arkaya bir kez	3	7.5	40	100.0
Önden arkaya tekrarlayarak	34	85.0	-	-
Arkadan öne	3	7.5	--	-
Menstruasyonda Banyo Sıklığı				
Bazen	29	72.5	3	7.5
Her gün	9	22.5	36	90.0
Yapılmıyor	2	5.0	1	2.5
Banyo Yapma Şekli				
Ayakta	24	60.0	40	100.0
Oturarak	14	35.0	-	-
Küvette	1	2.5	-	-
Diğer	1	2.5	-	-
Ped Değişirme Sıklığı				
Günde 1 kez	10	25.0	-	-
Günde 3-4 kez	26	65.0	37	92.5
Günde 5 ve üzeri	3	7.5	3	7.5
Diğer	1	2.5	-	-
Pedleri İmha Etme / Temizleme Yolu				
Çöpe atarak	27	67.5	38	95.0
Yakarak	13	32.5	2	5.0
Genital Sorunlarda Gösterilen Tutum				
Önemsememe	2	5.0	-	-
Büyüklerle danışma	29	72.5	16	40.0
Tıbbi yardım alma	7	17.5	24	60.0
Kimseye söyleyememe	2	5.0	-	-
TOPLAM	40	100.0	40	100.0

Genital hijyen eğitimine katılan öğrencilerin genital hijyen alışkanlıklarına göre ön test–son test cevaplarının karşılaştırılması Tablo 5’te sunulmuştur. Buna göre, eğitim öncesinde pamuklu iç çamaşırı kullanan öğrencilerin oranı %82.5 olup; bu öğrencilerin %45’i pamuklu beyaz iç çamaşırı, %37.5’i pamuklu renkli iç çamaşırı kullanmaktadır. Eğitim sonrasında tüm öğrencilerin pamuklu iç çamaşırı kullanmayı düşündükleri saptanmıştır. 2-3 günde bir kez iç çamaşırını değiştirdiğini belirten öğrencilerin oranı %62.5’tir. Eğitim sonrasında bu oranın %25’e düştüğü, her gün iç çamaşırını değiştirmeyi düşünenlerin ise %72.5’e yükseldiği görülmüş, iç çamaşır değiştirme sıklığı ve pamuklu iç çamaşırının tercih edilmesinde eğitim öncesi - sonrası arasında istatistiksel olarak fark olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). İç çamaşırının temizliğinde öğrencilerin %87.5’i çamaşır makinesini kullandığını belirtirken, eğitim sonrasında makine tercihi %55’e düşmüş, kaynatarak yıkamanın daha doğru bir uygulama olduğunu düşünenlerin oranı ise % 40’a yükselmiştir. %92.5 gibi yüksek bir oranla belirtilen her tuvalet sonrasında yapılan perine temizliği (taharetlenme alışkanlığı) oranı, eğitim sonrasında %100’e çıkmıştır. Öğrencilerin %67.5’i perine temizliğini su ve tuvalet kağıdı ile yaptığını belirtirken, bu oran eğitim sonrasında %95’e çıkmış ve eğitimin perine temizliğini su ve tuvalet kağıdı ile kurularak yapmak gerektiği konusunda etkisinin olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Öğrencilerin %85’i önden arkaya doğru tekrarlayarak perine temizliği yapmaktadır. Eğitim sonunda öğrencilerin tamamı perine temizliğini önden arkaya doğru tek seferde yapmayı doğru bulmuş ve verilen eğitimin öğrencilerin perine temizliği hakkında sahip olduğu bilgiler üzerinde istatistiksel olarak önemli bir fark oluşturduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Öğrencilerin menstruasyon döneminde banyo yapma durumlarına bakıldığında, bazen banyo yapan öğrencilerin oranının %72.5 olduğu, her gün banyo yapmayı düşünenlerin eğitim sonunda %90’a yükseldiği görülmektedir.

Menstruasyon döneminde ayakta banyo yapan öğrencilerin oranı %60 iken, eğitim sonunda öğrencilerin tamamı menstruasyon döneminde ayakta banyo yapılmasını uygun bulmuştur. Eğitim öncesi ve sonrası arasında menstruasyon döneminde banyo yapma şekli bakımından istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır ($p<0,05$).

Öğrencilerin hazır ped kullanma oranı %95’dir. Eğitim öncesi öğrencilerin %65’i menstruasyon döneminde günde 3-4 kez ped değiştirdiğini belirtirken, eğitim sonrasında öğrencilerin tamamı günde en az 3-4 kez ped değiştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Pedlerini çöpe atarak imha eden öğrencilerin %67.5 olan oranı, eğitim sonunda %95’e yükselmiş ve

eğitim öncesi ve sonrası arasında ped imha yöntem seçiminde anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır ($p<0,05$).

Genital sorunlarda gösterilen tutum incelendiğinde, öğrencilerin %72.5'inin yaşadığı genital sorunlarda büyüklerine danışmayı, %17.5'inin tıbbi yardım almayı tercih ettiği, genital sorunlarda tıbbi yardım alınması gerektiğini düşünen öğrencilerin oranının eğitim sonunda %60'a yükseldiği görülmektedir (Tablo 5).

TARTIŞMA

Genital hijyen eğitimine katılan öğrencilerin yaş ortalamaları 16.1 ± 0.6 'dır. Öğrencilerin çoğunluğunun (%75) annesi ilkokul, babası (%62.5) ise ortaokul düzeyinde eğitime sahiptir. Her on öğrenciden sekizinin babası, her on öğrenciden ikisinin de annesinin düzenli bir işi vardır.

Annelerin doğru genital hijyen alışkanlıklarının kazandırılmasında ve cinsel sağlığın korunmasında önemli olduğu, annelerin öğrenim düzeyi ve bilinç düzeyinin bu alışkanlık ve kazanımları etkilediği bilinmesine karşın, bu çalışmada annelerin öğrenim düzeyinin ve çalışma durumunun öğrencilerin kişisel ve genital hijyen alışkanlıkları üzerinde etkili olduğuna ilişkin istatistiksel açıdan önemli bir fark saptanmamıştır ($p>0.05$). Benzer biçimde Demirel ve Terzioğlu'nun (2003) çalışmalarında, annelerinin eğitim düzeyleri ve çalışma durumlarının kızlarının menstruasyon fizyolojisine yönelik bilgi puan ortalamaları üzerine etkisi incelenmiş, bu değişkenlerle bilgi puan ortalaması arasındaki fark istatistiksel açıdan önemsiz bulunmuştur (8).

El yıkama alışkanlığı küçük yaşlarda kazandırılması gereken, enfeksiyon etkenlerinin bulaşması ve yayılmasının engellenmesinde temel ve son derece önemli bir hijyen alışkanlığıdır. Yapılan çalışmada, tuvaletten önce ve sonra ellerini yıkayanların oranı, öğrencilerin %67.5'ini oluştururken, eğitim sonrasında öğrencilerin el hijyeninin önemini kavramış olduğu ve tamamının ellerinin tuvaletten önce ve sonra yıkanmasını gerekli bulduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Üner, Sevencan, Başaran, Balcı ve Bilaloğlu (2009) çalışmalarında ise, katılımcıların %94,7'sinin tuvaletten çıktıktan sonra, %28,9'unun tuvaletten önce ellerini yıkadığı saptanmıştır (9). Öğrencilerin eğitim öncesi %17.5'i, eğitim sonrasında %87.5'i el yıkarken kullanılması gereken maddeye su ve kalıp sabun cevabı vermiş, su ve sıvı sabun cevabını verenlerin %80'den, eğitim sonrasında %12.5'e düştüğü görülmüştür. Özel, Erbil,

Önal, Ayvaz, Gürtekin, Eroğlu ve arkadaşlarının (2009) yaptığı çalışmada ise sıvı sabun kullanımını %86.8, katı sabun kullanım oranı %26.5 bulunmuştur (10).

Eğitim sonrasında menstural dönemde her gün banyo yapmayı düşünen öğrencilerin oranı %90'a, ayakta banyo yapmayı düşünen öğrencilerin oranı ise %100'e çıkmış ve düzenlenen eğitim programının öğrencilerin menstural dönemde ayakta banyo yapmayı tercih etmeleri üzerinde etkili olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Dhingra, Kumar, ve Kour (2009) çalışmalarında, araştırma kapsamına alınan adölesan kızların %98'inin menstruasyon döneminde banyo yapmadıklarını ortaya koymuştur (11). Yağmur'un (2007) yaptığı çalışmada da, kadınların %71'inin menstruasyon döneminde 2-3 günde bir banyo yaptığı saptanmıştır (12).

Genital bölgenin nemli kalmasına neden olabilecek kumaştan üretilmiş iç çamaşırlarının (sentetik, ipek gibi) ya da renkli boyalı iç çamaşırlarının kullanılması, üro-genital enfeksiyonların artmasına neden olabilmektedir. Eğitim sonrasında her gün iç çamaşırını değiştirmeyi düşünenlerin %72.5'e yükseldiği, pamuklu iç çamaşırı tercihlerinin ise %100'e ulaştığı, eğitimin öğrencilerin pamuklu iç çamaşırı kullanması ve iç çamaşırı değiştirme sıklığını artırması üzerinde etkili olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Yağmur'un (2007) çalışmasında kadınların pamuklu beyaz iç çamaşırı kullanım oranı %85.3; Karatay ve Özvarış'ın (2006) çalışmalarında ise beyaz renkte iç çamaşırı kullanım oranı %77, pamuklu iç çamaşırı kullanım oranı %79.2 bulunmuştur (13). Ünsal (2010) ise, üniversitede okuyan kız öğrencilerin çoğunun penye (%63.6) ve pamuklu (%51.1) iç çamaşırını kullandıklarını, beyaz (%62.7) ve renkli (%61.4) iç çamaşırı kullanım oranlarının birbirine yakın olduğunu saptamıştır (14).

Çalışmamızda eğitim sonrasında her tuvalet sonrasında perine temizliği (taharetlenme) yapılması gerektiğini düşünenlerin oranının %100'e yükseldiği tespit edilmiştir. Verilen eğitimin perine temizliğinin su ve tuvalet kağıdının birlikte kullanılması üzerinde etkili olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Öğrencilerin %92.5'i perine temizliğini önden arkaya doğru yaptığını belirtmesine karşın, %85'inin önden arkaya doğru tekrarlayarak perine temizliğini yaptığı, eğitim sonunda ise öğrencilerin tamamının perine temizliğini önden arkaya doğru tek seferde yapmayı doğru bulduğu saptanmıştır. Ünsal, Özyazıcıoğlu ve Sezgin (2010) çalışmalarında, kadınların %97.5'inin her tuvalet sonrası genital bölgelerini temizledikleri tespit edilmiş ancak bunların %39.9'unun genital bölge temizliğini yanlış ve gelişmiş güzel yaptıkları ortaya çıkmıştır (15).

Menstrual döneminde kullanılan ped türü ve ped değiştirme sıklığı, genital enfeksiyonları etkileyen diğer faktörlerdir. Eğitim programına katılan öğrencilerin neredeyse tamamı (%95) hazır ped kullanmaktadır. Öğrencilerin %65'i menstruasyon döneminde günde 3-4 kez ped değiştirdiğini belirtirken, eğitim sonrasında öğrencilerin tamamı günde en az 3-4 kez ped değiştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Dasgupta ve Sarkar'ın (2008) çalışmasında adolesan kızlar arasında hijyenik ped kullanım oranı %11.2; Nijerya'da yapılan benzer bir çalışmada ise %44.3 olarak tespit edilmiştir (17). Turan ve Ceylan (2007) tarafından yapılan çalışmada, kadınlar arasında hijyenik ped kullananların oranı %96.7, pedini günde 3-4 kez değiştirenlerin oranı %49.5, pedini günde 5-6 kez değiştirenlerin oranı ise %35.7 bulunmuştur (18). Bevan, Maloney, Hillery, Gill, Montgomery ve Scott'un (2001) çalışmalarında ise menstruasyon döneminde ders aralarının kısıtlı olması ve sıkı okul kuralları gibi nedenlerden dolayı adolesanların yetişkinlerden daha fazla menstrual hijyen sorunları yaşadıkları belirtilmektedir (19).

Eğitim programına katılan öğrenciler arasında pedlerini çöpe atarak imha eden öğrencilerin oranı %67.5 olarak tespit edilmiştir. Eğitim programında role-play ve demonstrasyon yöntemleri kullanılarak ped kullanımına ve imha şekillerine ayrıntılı olarak yer verilmiş, eğitim sonunda ise pedlerin çöpe atılması gerektiğini belirten öğrencilerin oranının %95'e yükseldiği, düzenlenen eğitimin öğrencilerin ped imha yöntemleri üzerinde etkili olduğu ($p<0,05$) saptanmıştır.

Öğrencilerin büyük çoğunluğu (%72.5) yaşadığı genital sorunlarında büyüklerine danışmayı tercih etmektedir. Bunun nedeni, genital sorunların mahrem ve gizlenmesi gereken konular olarak düşünülmesi ve tıbbi yardım almaktan utanılması/çekinilmesi olabilir. Eğitim sonunda genital sorunlarda tıbbi yardım alınması gerektiğini düşünen öğrencilerin oranı %60'a yükselmiştir. Erbil, Orak ve Bektaş'ın yaptığı çalışmada (2010) annelerin %60.8'inin kızlarına cinsel konular hakkında bilgi verdiği, bilgi verilen konuların; adet görme (%70.3), ped kullanımı (%68.8), banyo yapma (%65.1), adet sıklığı (%52.6), dış üreme organlarının temizliği (%50) ve dismenore ile baş etme (%35.4) olduğu belirlenmiştir (20). Nepal'de yapılan bir çalışmada (2007) ise genital sorunları olduğunda adolesan kızların %76'sının hiç kimseye danışmadığı (21), Hindistan'da yapılan başka bir çalışmada (2009) ise adolesan kızların %83'ünün bu konularda bilgi kaynağının kız arkadaşları olduğu ortaya çıkmıştır (21).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ortaöğretim kız öğrencilerinin genital hijyenle ilgili uygulamalarını değerlendirerek eğitim ihtiyaçlarının saptanması ve bu ihtiyaçlar doğrultusunda geliştirilen ve verilen eğitimin değerlendirilmesi amacıyla yapılan bu çalışmada verilen eğitimin öğrencilerin genital hijyen konusundaki bilgi ve düşüncelerini olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Kadınların üreme sağlığı açısından doğru kişisel ve genital hijyen alışkanlıklarının kazandırılması son derece önemlidir. Çocukluk döneminden başlanarak hijyen alışkanlıklarının kazandırılmasında, annelere önemli görevler düşmektedir. Yapılan çalışmada, genital sorunlarında öğrencilerin büyük çoğunluğunun ailelerine danışmayı tercih etmesi nedeniyle adölesan dönemdeki genç kızların bu konuda yeterli ve nitelikli bilgi alabilmeleri için ebeveynlere özellikle annelere yönelik eğitim programları ve eğitim materyalleri geliştirilmesi ve uygulanması önerilmektedir.

Adölesan dönemdeki kızlara menstural siklus ve genital hijyenin önemine ilişkin düzenlenecek planlı eğitim programlarının sayısı artırılmalıdır. Bu eğitimlerin etkili bir şekilde uygulanmasının, adölesanlarda oluşabilecek genital sorunları önlemede ve adölesan üreme sağlığı üzerinde olumlu etkisi olacaktır.

Eğitim programında menstural siklusun önemi ve ped kullanımı ile ilgili role-play, demonstrasyon gibi yöntemlerin kullanılmasını öğrenciler okul yönetimi ve öğretmenler tarafından yararlı bulunmuştur. Bu nedenle, hemşirelerin danışman ve eğitici rolleri doğrultusunda, okul sağlığı hemşireliğinin ilköğretim okullarında yaygınlaştırılması sağlanmalıdır. Düzenlenecek eğitim programlarında, bilgi düzeyini artırabilen, kalıcı davranış değişikliği oluşturabilen, aktif katılımın sağlanabildiği, etkili eğitim yöntem ve tekniklerinin kullanılmasına özellikle dikkat edilmelidir.

KAYNAKLAR

1.Karabey S, Müftüoğlu N. Gençlik ve Cinsellik. Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği (CETAD) Bilgilendirme Dosyası 2006; 7: 19-45.

2.Çetinkaya S, Nur N, Demir TQ, Sönmez S, Akan P. Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Merkezi'nde Verilen Gençlik Danışma Birimi Hizmetleri. C.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi 2007; 29 (3): 104-108.

3.Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2008. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve

Aile Planlaması Genel Müdürlüğü. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve TÜBİTAK. Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri Basımevi. ISBN: 978-975-491-274-6. Ankara 2009.

4.Yetkin A, Yiğitbaş C. Sağlık Yüksekokulu Birinci ve Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Bireysel Hijyen İle İlgili Alışkanlıklarının Karşılaştırılması. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2008; 11 (2): 72-84

5.Taşkın L. Doğum ve Kadın Sağlığı Hemşireliği. VII. Baskı. ISBN: 9759466104 Ankara 2005. ss; 539-540.

6.Özcebe H, Ünal T, Türkyılmaz AS, Coşkun Y. Türkiye Gençlerde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması, Nüfusbilim Derneği. I. Baskı. Ankara 2007.

7.Young FB. Vaginal health. Nursing Standart 2002; 16(23): 47-55.

8.Demirel S, Terzioğlu F. Gaziantep İli Şahinbey İlçesine Bağlı İlköğretim Okullarında Öğrenim Gören 5. ve 6. Sınıf Kız Öğrencilerin Menstruasyon Fizyolojisine İlişkin Bilgilerinin Belirlenmesi. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi 2003; 2: 47-60.

9.Üner S, Sevensan F, Başaran E, Balcı C, Bilaloğlu B. Persons Admitted To A Health Center On Hand Washing Social Determination Of Knowledge And Attitudes Of Some. TAF Preventive Medicine Bulletin 2009; 8(3): 207-216.

10.Özel S, Erbil S, Önal AE, Ayvaz Ö, Gürtekin B, Eroğlu S ve ark. İlköğretim Öğrencilerinin Kişisel Hijyen Konusunda Bilgi ve Davranışları. Nobel Med 2009; 5(1):45-48.

11.Dhingra R, Kumar A, Kour M. Knowledge And Practices Related To Menstruation Among Tribal (Gujjar) Adolescent Girls. Ethno-Med 2009; 3 (1): 43-48.

12.Yağmur Y. Malatya İli Fırat Sağlık Ocağı Bölgesinde Yaşayan 15-49 Yaş Kadınların Genital Hijyen Davranışları. TAF Prev Med Bull. 2007; 6 (5): 325-330.

13.Karatay G, Özvarış BS. Bir Sağlık Merkezi Bölgesindeki Gecekonduarda Yaşayan Kadınların Genital Hijyene İlişkin Uygulamalarının Değerlendirilmesi. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2006; 10 (1): 7-14.

14.Ünsal A. Üniversitede Okuyan Kız Öğrencilerin Genital Hijyen Davranışları. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi 2010; 5 (13): 79-93.

15.Ünsal A, Özyazıcıoğlu N, Sezgin S. Doğu Karadeniz'deki Bir Belde Ve Ona Bağlı Dokuz Köyde Yasayan Bireylerin Genital Hijyen Davranışları. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi 2010; 13 (2): 12-19.

- 16.Dasgupta A, Sarkar M. Menstrual Hygiene: How Hygienic Is The Adolescent Girl? Indian Journal of Community Medicine 2008; 33(2): 77-80.
- 17.Adinma ED, Adinma JIB. Perceptions And Practices On Menstruation Amongst Nigerian Secondary School Girls. African Journal of Reproductive Health 2008; 12 (1): 74-83.
- 18.Turan T, Ceylan SS. 11-14 Yaş Grubu İlköğretim Öğrencilerinin Menstrurasyona İlişkin Bilgileri Ve Uygulamaları. Fırat Tıp Dergisi 2007; 2 (6): 42-54.
- 19.Bevan JA, Maloney KW, Hillery CA, Gill JC, Montgomery RR, Scott JP. Bleeding disorders: a common cause of menorrhagia in adolescents. J Pediatr. 2001; 138: 856-861.
- 20.Erbil N, Orak E, Bektaş AE. Anneler Cinsel Eğitim Konusunda Ne Biliyor, Kızlarına Ne Kadar Cinsel Eğitim Veriyor? Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi 2010; 7(1): 366-383.
- 21.Adhikari P, Kadel B, Dhungel SI, Mandal A. Knowledge And Practice Regarding Menstrual Hygiene In Rural Adolescent Girls Of Nepal. Kathmandu University Medical Journal 2007; 5 (3): 382-386.